

פקודות מבצע אחרונות!

עיון בפרשת השבוע על פי ה"משך חכמה"

1. שמות י"א-א-י

(א) ויאמר יהוה אל משה עוד נגע אנוח אביא על פרעה ועל מצרים אזרחי כן ישלחו אתכם מזה כששלוו כלה גרש יגרש אתכם מזה: (ב) דבר נא באוני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב: (ג) ויתן יהוה את זון העם בעיני מצרים גם האיש משה גדול מאד בארץ מצרים בעיני עבדי פרעה ובעיני העם:

2. ברכות ט'

דבר נא באוני העם וגו' אמרי דבי רבי ינאי אין נא אלא לשון בקשה אמר ליה הקדוש ברוך הוא למשה בבקשה ממך לך ואמור להם לישראל בבקשה מכם שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב שלא יאמר אותו צדיק ועבדום וענו אותם קיים בהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם.

3. עין אי"ה ברכת א', א', קי"ד

עיקר הכונה העליונה של יציאה ברכוש גדול, הי' כדי לרומם את רוח העם שניתן בשפל מצב העבדות שנים רבות, בטבע השפלה נפשו ואינו מבקש גדולות. ע"כ ראוי להרגיל נפשו בבקשות גדולות, כדי שיבא מזה ג"כ לשאוף לגדולות במעלות הנפשיות והמדדות העליונות. ע"כ להורות שאין זה עיקר התכלית לשאוף אל אהבת כסף וזהב, ע"כ לא בא הדבר בתורת ציווי כ"א בבקשה, למען יעלה הדבר בשלימות. רוחם השפל יתרומם ע"י ראותם עצמם מסובלים בעושר, ועם זה ידעו שלא זה הוא תכלית המבוקש, שהרי כל הענינים התכליתיים נאמרו להם בתורת ציווי ואזהרה, ודבר זה נאמר בלשון בקשה והתנצלות, כדי שלא יאמר אותו צדיק, ואמירתו של אברהם ג"כ י"ל מפני שכל מטרתו היתה להעמיד אומה המכרת את ד', ומודיעה שמו הגדול בעולם ע"י מציאותה והנהגתה כדרך שעשה הוא ע"ה בהיותו אחד בעולם. ולפעול על עמים רבים צריך גדולת הנפש ושאיפה ג"כ לרכוש ומקנה וקנין, שע"ז מתקרבים עמים רבים זה לזה ולמדים איש מדרכי רעהו. ע"כ ע"י אהבת הכסף שמוזה בא מקנה וקנין כשהוא במצב הגון, לעשות עושר במשפט, מביא ג"כ לידי התכלית המבוקש להאיר אור ד' ע"י ישראל בעולם. מה שא"כ אם יסתפקו בשפלות נפשם רק להיות מרעים בעדר ואיכרים לבדם, ודבר לא

יהי' להם עם אדם, ועמים זולתם לא ידעום, איך מתפשט אור ד' בעולם. ע"כ אברהם לתכליתו העליון בקש להרגיל נפשם אחרי שפלות עבדותם, שהי' כור הברזל לצרף סיגיהם ולהרגילם בהכנעה הדרושה לעול תורה ומצותי, שעם זה יחד יתרגלו ברוממות הנפש ושאיפה לחיים מדיניים חברתיים שיבאו ע"י הרצון להרבות הרכוש.

4. מש"ח שמות י"א, ג'

גם האיש משה גדול מאד בארץ מצרים בעיני עבדי פרעה ובעיני העם - הנה ידוע התהוות הכבוד בעם ישנו משני פנים או מעוצם חכמה של הנכבד ומדותיו האלקיות והנהגתו הנפלאה או מפעולות זרות בלתי מושגות ופלאים יוצאים מגדר ההרגל הטבעי עד כי יחשבוהו לאלקי, והנה המכובד מהחכמה ויושר הנהגתו הנה תחלת כבודו אצל החכמים האצילים בעם הם היוודעים להוקיר חכמתו הם המבקרים הנהגתו הם החודרים בעין חודרת אל מדותיו ומאשר יפליאוהו לשלם אמיתי יתפרסם שמו גם אצל ההמון והרדת קודש ירעדו ממנו, אולם האיש המכובד מצד פעולותיו הזרות והנפלאות הוא יהלל תחלה מן ההמון אשר בעיניו טוחות יחשבוהו לאלקי ולאמר כי הוא בלתי טבעי ויטפלו עליו סקרים ופליאות זרות בספורים מפליאים עד כי יתפרסם שמו אצל ההמון וגודל הפרסום יעש כנפים גם בלכות הנבונים בעם להטיל ספק בלבם לאמר לא לחנם נתפרסם שמו אצל ההמון עד כי גם הם יכבדוהו והנסיכון יוכיח על זה. והנה משה נקרא איש אלקים (דברים לג) כי הנהגתו הבלתי טבעית היה אלקית באמת, עלה לשמים וירד גזור ומצוה על כל חוקות הטבע ומשטרי השמים מפיח פיו ימלאו קצות ארץ שחין בהרים ירו באו חיות מקצות ארץ, הנה ממפעלות כאלה ההמון במצרים נחרדו נבעתו חיל אחותם. לא כן החרטומים ושרים בדם וצפרדע הקשו לבם לאמר כי הוא מפעולות הכסוף או דבר אחר הנעשה בפעולת הדמיון עד כי אחרי כל התפלספותם הודו כי אצבע אלקים הוא וכן אמרו עד מתי יהי' זה לנו (לעיל ג, ז) ולא אמרו האיש פירוש שאינו איש כי יצא מגדר האנושי. והנהגתו הטבעית חכמתו וענותנותו וכל מדותיו חושש לטובת זולתו רחמן בכל הגיוניו ופעולתו עד

כי כל מבין שראוהו והתבונן בו אמר כי זה משה האיש האמיתי ומבלעדו אין ראוי האדם להקרא איש כי כולם כבהמות נמשלו נגדו ומצד זה נתפרסם שמו אצל האצילים כי הם הבינו חכמתו והפליאו הנהגתו ומצד זה נתפרסם שמו מתחלה אצל האצילים בעם החכמים הם עבדי פרעה ואחרי כן אצל העם, וזה ביאור הכתוב גם האיש משה [מצד אנושיותו והנהגתו הטבעית] גדול מאד וכו' בעיני עבדי פרעה ובעיני העם שנתפרסם לעבדי פרעה קודם ואח"כ להעם והבן.

5. עין אי"ה ברכות ב', ט', כ"ח

הפרנס אף שעיקר יתרונו צריך שיהי' במעלות פנימיות, שאב לכולן הוא טהרת הלב וקדושת המעשים הנובעים מקדושת הנפש ומדותיה הפנימיות, שהוא דבר הגלוי רק לד' לבדו שהוא חוקר לב. אמנם גם מעלות וכשרונות המוניות צריך שלא יחסרו לו, כדי שיהיה מוכשר להנהיג את הציבור בדברים ודרכים המתקבלים עליהם, וע"ז תורה ההמלכה בציבור, שעם היות עיקר הדיוק ליתרונותיו הפנימיים של הפרנס צריך שיהיו לו הכשרים שיד הציבור ג"כ משגת, כדי שיהי' להם קישור עצמי עמו. אמנם המעלות בכללם שלש הנה, [האחת], הקדושה הפנימית וזך הנפש הגלוי רק לפני בוחן כליות ולב. השני' לה היא החכמה העמוקה הגדולה שראוי שיעוטר בה פרנס הדור כדי לנהל בתבונת כפים את עדתו. וזאת אמנם תתגלה גם לאדם, אבל רק ליחידי הסגולה החכמים הגדולים שהם יוכלו לעמוד על סוף דעתו של המורם מעם ולדעת ערכו, ולכל העם אין בזה הכרה. והמעלה השלישית היא השלמות ההמונית כמו איש תואר ובעל קומה, צח הלשון הלוקח נפשות בחין מדברותיו. אמנם אימתי תהיה הדרכת התפרנסות שלמה והגונה, בזמן שכל אחת מן המעלות תופיע על ערכה הראוי לה, ויהי' העיקר הגדול השלמות האלהית, צדקת הפרנס וחסידותו האמיתית. השני' לה מעלת החכמה היתירה. והשלישית המעלה ההמונית החיצונית, אז תהי' המעלה הנמוכה טפילה אל המעלה הרוממה ממנה, ותצליח התפרנסות להנהיג את הציבור בדרכי הטוב והחיים. אמנם כשיתחפכו הסדרים, ויעשה העיקר המעלות החיצוניות הנובעות מהמלכת הציבור, ואחריה

מעלת החכמה היתירה, ואחריה מעלת החסידות וקדושת הצדק באחרונה, אז תסלף הפרנסות את דרכיה.

6. עולת ראי"ה א' עמ' רל"ג-רל"ד

והנצה, זו ירושלים. וההוד, זו ביהמ"ק (שם). תכונת עמדתם של ישראל היא מושלמת בהיותה ממולאה בעז מלכותם, באפן הראוי להם להתעלות כפי ערכם, בתור עם גדול וקדוש, עם חכם ונבון, כשהם לעצמם. העז הלאומי של המלוכה מקושר עם ירושלים, ששם יש בו כסאות רבים, ועוד החוסן הלאומי הישראלי פגש בדרכו מכשולים רבים, ועוד הוא עלול לפגש, וכולם ינצח בעז ד' ויעמד לנצח. נבדל מזה הוא רוח ד' אשר על ישראל, שהוא עתיד להיות לאור עולם, בו אין תכונת הפגישה של התנגשות להתפשט בכחו, כי לא נצטוינו לשאת חרב ומלחמה ולקרא בשם ד' לעמים לא ידעוהו, כי אם כאשר יגדל שם ישראל, ועמים רבים יראו את ההוד והתפארת הקדושה, ושולם העולמים הנמשך מהוד דעות נשגבות כאלה, שבהם רפודה קדושתן של ישראל, בלא פגישה של התנגשות, ובלא התגברות, ירוצו לבקש את ד' אלהי ישראל. א"כ ביהמ"ק, מקום האורה, לא בנצח יתגבר, לא בהוראת נצוח, המורה התגברות של פגישה על ההתנגדות, כ"א בהוד הנתון עליו, ברוח החן והקדושה, לפניו יכרעו איים, ועמים רבים יבקשו פני ד' בהר ציון, ע"פ תביעה הבאה מהכרה פנימית מצדם, שזהו ערך פעולת ההוד, כהוד מלכות הנתון על מלך רב צדק ואביר חכמה, שמאבה ורוממות נפש ירוצו הכל להכנס תחת דגלו.

7. אורות הקודש ג' עמ' קכ"ג; מוסר הקודש, העצמיית והמלחמה הפנימית

הגדולה הפנימית והשבון הנפש, פ"ו

כמה טובה מונעים בידיים מפני שכלות הדעה שבאנשים, אשר רוח ד' ראוי לדפוק בלבבם, והם אוחזים בקטנות, ואינם מאמינים בעצמם בגדולת נשמתם. לא הסביבה ולא המעשים בפרטיות הם היסודות, שעליהם האור הנשמתי בנוי באוצרה הפנימי, כי אם גודל הנפש, הקדושה והטהרה הפנימית, אומץ הרצון ועז המחשבה. הסביבה והמעשים נכנעים הם מפני העצמה הרוחנית, כשהיא מתרוממת. על כן עוסקים הם הצדיקים הגדולים בעיקר הדבר בגודל הפנימי. כמובן מדקדקים הם במעשים, משתדלים בטוהרת הסביבה, אבל כל זה בא מתוך הגורם הפנימי של האורה העליונה, הזורמת בנשמה בכל הוד סגולתה, דוקא מתוך הצינור היותר גדול ושוטף, ולא ישפילו את עצמם להיות דבוקים תמיד בתוך הקטנות של הדקדוקים הפרטיים שאין

להם סוף, המלאים את הרוח העולה למעלה. ובכלל לא העולם המוחשי בדייקי פעליו תופס המקום היותר גדול בנשמת חיים הנצחית, המופיעה באור גדלה בנשמות העליונות, כי אם ההוד הנשגב של תפארת חי העולמים, שבתוכו הכל כלול, כל הטוב הרעיוני, המוסרי והמעשי. התפשטות השלמות על המעשים כולם מאליה היא באה, בעת אשר הרצון הגדול לטוב האלהי ברוב טהרו פועל בכל תקפו. ומכל מקום פונים הם הצדיקים לפעמים מרוב גדלם ומסתכלים על מעשיהם בפרטי פרטות. אחרי שכבר שבעו זיו עדנים מעונג העליון, והרוח מלא כח התעורר והתאמן, החשק של הטוב והטהר, מלא אור חיים, חי בלב פנימה, בא חשבון הנפש, בגדולה ותפארת, לפרטים ופרטי פרטים, בא גם הדכדוך הנפשי והגופני, כזרם שוטף ורעם נורא, פחד וגודל, תקוה ובטחון, ושאיפת תיקון לכל פגם, תשובה עליונה, הכוללת כל התשובות כולן. כשמוצאים הצדיקים פגמים במעשיהם, אפילו כשהם רואים שאי אפשר לתקנם, אינם נופלים ממדרגתם העליונה בשביל זה, כי הם יודעים, שהסבה של העדר היכלת לתקן כל חסרון הוא מפני שעדיין לא זרח האור של הנשמה, שהיא הכח האמיתי של החיים על כל הענפים של סעיפי החיים. על כן הם משתדלים לעלות למעלות עליונות יותר, בהשגה ובבהירות הרוח, כדי שתתחזק הנשמה ביותר, ותגלה עליהם את הופעתה, ובטוחים הם שבגודל ההופעה הנשמית יגדל כל כך כחם עד שיהיו יכולים לתקן את כל המעוותים, הרוחניים והמעשיים, הקרובים והרחוקים, בין מה שבין אדם למקום, ובין מה שבין אדם לחבירו, שאינם מוצאים בהם כל הבדל עצמי.

8. אדר היקר ד', ל"ה

אמנם לא רק מהלוחמים בפועל תצא העזרה העקרית, בעת מלחמת הרוחות ותסיסת הדעות. לא כל כך מכתובת מאמרים שהם מריחים ריח מלחמה, כי-אם מנצחון של הקדושה המוסר והצדק המתגשם בחיים ובמעשה. חכם גדול אחד גאון בתורה, צדיק במעשיו וישר במדותיו, יפעול במהלך חייו ובהשפעתו, היוצאת ע"פ רוב דוקא בלי שום כונה מצדו, הרבה יותר מאלפי מאמרים ודרשות מלהיכות. אמנם ראויים הם המכשירים להתקבל בתור כלים עוזרים, הכח הספרותי והשפעת הדרשה ראויים הם תמיד להיות מתלויים אל השפעת החיים עצמם ולהיות גם כן עולים ומתפתחים באותה המדה הנאותה לשכלל את החיים, להכשיר את הלבבות, לישר את העקמומיות שבהם ולטהר את הדעות ואת המדות, לכוון לכוון של ישראל לאביהם שבשמים, אבל כח ההכרעה צריך שיהיה

תמיד בסגנון החיים עצמם. ע"כ ידע ישראל מאז, כמה גדול הוא ערכה של תורה וערך תלמידי-הכמים וצדיקים מצד עצמם, בהמצאם בסכום מרובה היותר אפשרי באומה, כי הכיר בהרגשה נאמנה כמה הספרים החיים הללו מוחיים את רוחו, מטהרים את נפשו ומעוררים את כחותיו, "אני חומה זו תורה ושדי כמגדלות אלו תלמידי-הכמים".

9. מאמרי הראי"ה א' עמ' נ"ב, כבוד הרבנות

ענפי הרבנות בישראל שונים הם לפי מחלקותיהם. בראשונה: הרבנות מצד עצמה, כלומר: ההשפעה האישית של הרבנות על חיי הצבור מצד ערכו של האיש הנבחר או הממונה למשרה כבודה אחראית זו, מצד מנויו בתור בעל בעמיו ומצד השפעתו על החיים הצבוריים בתור כח מנהל ומשפיע. אחרי ההשפעה באה ההוראה, הדיינות, הדרשנות, ההשכלה, הספרות כל אלה התנאים החשובים שעל פי המהלך העתיק היה כל זה כלול בתוך אותה האישיית המיוחדת של הרבנות, שהיתה כוללת ומקפת את הכל ועל הכל היה חופף הוד הקדושה והאמונה העמוקה בסגולתו האישיית של הרב.